

કરી શકે, બાકી કવિતા કરનારની બાવના એ તો કવિતા કરનાર હોય તેજ જાણી શકે છે. અને તે પોતે 'પણ' ને બાવળી કવિતા કરી હોય, તે બાવ બીજાઓને સમજાવી શકતો નથી. એટલે તે બાવ વાળીદારા સચાર્ય રૂપમાં કહી શકતો નથી. સાકરનો સ્વાદ જાણનાર માણસ કહી શબ્દોદારા તે સ્વદને સમજાવી શકેજ નહીં. કવિઓના આશય તો કવિ ઓની પાસેજ હોય છે. એમ કહી તરતજ એક સ્તવન પોતે કરી આપ્યું. કે જે સ્તવનમાંથી " શ્રી સંજેશ્વર પાર્થનાથ " નીકળી શકે, તે સ્તવન આપનાર શૂદ્રસ્થને આપ્યું, અને કહ્યું કે, આનો અર્થ તે વિદ્વાન્ પાસે કરાવી આપો. ત્યારે તે સ્તવન લઈ સદરહુ શૂદ્રસ્થે વિદ્વાન્ આગળ અર્થ કરાવવાની મામત્રી કરી ત્યારે તે વિદ્વાને તરતજ પોતાની લખનારથી જ બાપમાં કહ્યું કે, આનો હું અર્થ કરી શકવા સમર્થ નથી. કતાંનો આશય જાણવો એ બહુજ મુશ્કેલ છે. દુ. આનંદપતનજ મદારાજની ધ્યેયીશીના સ્તવ-નોના જે અર્થ કરૂં છું, તે અર્થ મદારી સમજણમાં આવે છે તે કરૂં છું. પણ તે વિદ્વાને વીતવિજયજ મદારાજની મુક્તિના લીધી, અને બનેને પરમ આનંદ થયેલ તે સ્તવનો અર્થ વીતવિજયજ મદારાજને કરી આપ્યો. જે સ્તવન જમદગઢ વિદ્યાશાળા તરફથી છપાવેલી પંચગ્રનિક-મણી પૃ. ૪૩૫ છે.

કવિની હાથે જે રચે. પડે છે ત્યાં નવીનતાનેજ ભુલે
 છે. *Conformity*. [એમર્સન] કહે છે. નવીનતામાંજ ચાકુતી
 છે, અને ત્યાર્જતામાંજ કવિતાનું-કવિતાપણું છે. કવિનું હૃદય
 સચિદ અને આનંદમાં મસ્ત હોવું જોઈએ. જે જાવનાના
 પ્રદેશમાં અન્યની જગ્યાની દિગંત ચાલતી નથી, ત્યાં કવિ
 કોઈપણ પ્રતિબંધ વિના જઈ શકે છે. વિગ્રે: પુનઃ પુનરપિ
 પ્રતિ હન્યમાના: પારબ્ધમુસમજના ન પરિરપજન્તિ ।
 એ નિયમ અનુસાર કવિએ કોઈપણ જાવનાના પ્રદેશમાં
 વિચરતાં જોખમ આવી પડે છતાં પણ પાછી પ્રાણી ઠાકતા
 નથી. વગી આગળ કહે છે,

૧૬૬ મૂંઝેલ દિવસે જો કળજે રહે ના,
 તે પહિ પિંજર બહાર ન ઠાકજે તું,
 એ પખીડું બજબજ છે બહુ રંગધારી,
 ન પાંખ તીવ બહુ છે તજમાં વિહારી.

જાવનાના પ્રદેશમાં વિચરતી વખતે કવિએ પોતાના
 હૃદય ઉપર અંકુશ રાખવો જોઈએ. જો કે કવિ અનન્ય
 પરતાંત્ર છે. યથેચ્છ વિહારી છે. વિદ્વંગમ સમ મુદ્ધેચ્છ
 જાવનાના પ્રદેશમાં વિહાર કરી શકે છે. કારણ કે, તેની ગતિને
 કોઈ રોકી શકનાર નથી, પણ અતિ સર્વવ્યર્થ ઘર્જયેત્
 જો ન્યાયે કવિએ પોતાની કલ્પનાને અંકુશમાં રાખવી

ત્હારાં સંહુ ઉઘડતાં કુલ શાં મુગગો,
આ બાલ વૃન્દ મહીં કાંઈ ભુદાજ ભાસે.

કવિના નેત્રની ન્યોત્તિઃ ચપળ હોય છે. સંસારના વ્યવહારમાં શુંચાયેલો મનુષ્ય જે વસ્તુ જોઈ શકતો નથી, તે કવિ જોઈ શકે છે. તેનાં નેત્રો ચપળ હોય છે તેથીજ તે કુદરતનું સૌન્દર્ય જે સામાન્ય મનુષ્યને અજોચ્યર હોય છે, તે જોઈ શકે છે. વિંધનું સૌન્દર્ય જોવામાં તથા કુદરતના કાયદાઓને સમજાવવા તથા હૃદય શુદ્ધામાં શુદ્ધ સમાયેલા ભાવોને જાહેર લાવવામાં ચપળ નેત્રોની ખાસ જરૂર છે. કહ્યું છે કે, “ જ્યાં ન પહોંચે રવિ ત્યાં પહોંચે કવિ ” આ કવિ નયનની કીકીમાં માત્ર એકજ ભાવ વિલસી રહે છે. એટલુજ નહીં પણ હજારો ભાવો વિલસી રહે છે. માટે તે અન્ય માણસોથી ભુદા પ્રકારનો હોય છે. એને માત્ર એના પોતાના જીવનનો વિચાર કરવાનો નથી, પણ જે વિંધની સાથે તે જોડાયેલો છે, તેમાં વસ્તા સમસ્ત પ્રાણી-જાનો પણ કરવાનો છે વળી આગળ કલાપી કહે છે:—

રોપી રહ્યો નવીન કાર્મ સ્થળે સ્થળે તું,
ને ખેલ્યા મચી રહ્યો વળી પૂર્ણ હર્ષે !
તું સર્વ જ્યાં અટકતાં કૂદી બાંધ રહેજે !
ના કાર્મ જોખમ તને નજરે પડે ॥

જોઈએ નહીં તો તે પક્ષી એવું અજ્ઞાન છે કે, જે વખત હાથમાંથી સટકી જવા દીધું તો પછીથી તે કદિ પાછા હાથમાં આવશે નહીં. એ તો એના આકાશમાં મથેચ્છ ઉડાડ કરશે. અને આ ઉડુયનથી અનર્થ ઉત્પન્ન થવાનો સંભવ નિયત છે. કારણ કે જેમ પક્ષી મેઘમાળાને ભેટવાને માટે ગિરિશૃંગોની મર્યાદાને વટાવીને ઉડે છે, તેને જેમ, સિંધુ નદીમાં રૂબડી દઇ રૂબી જવાનો પ્રસંગ આવે છે, તમ કવચિત્ મથેચ્છ ઉડતાં પારધીની ભાગમાં સપડાઇ જાય છે. તેમ આ કવિની નિરંકુશ કલ્પનાની સ્થિતિ જાને છે, કલાપ આગળ કહે છે.

તુને અરે હૃદય આવુંજ છે મજેહુ,
તો શબ્દો દહ લગામ સદા કરે તું;
■ એક બાજુ દુનિયાં સઘળી હડીતી,
ને એકસો કવિ રહીય તું એક બાજુ.

દુનિયાને જે વસ્તુ ન રહે, તે તેને બહુ સમજાવવા કવિએ પ્રયાસ કરવો નહીં. કારણ કે એમ કરવાથી તે જગતમાં નિંદાને પાત્ર થાય છે. આ કાવ્યમાં કલાપીનું નવાનુજવનનું સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે કલાપીએ કેટલાંક અંશ નવ્યોને તેની કવિતામાં ગાથાં હતાં, જેથી તેના પરિ-
... તેના હૃદયને સ્પર્શ થયો હોય એવું તેના

કાવ્યની વ્યાખ્યા જાંધવી એ મહા મુશ્કેલીનું કામ છે. જુદા જુદા વિદ્વાનો કાવ્યની વ્યાખ્યા જુદી જુદી રીતે કરે છે. કાવ્યનું તેમજ સાહિત્યનું રોગ એટલું બધું વિચાર છે કે તેની વ્યાખ્યા એક વખત નિયત કર્યા પછી એ આપણે તપાસીશું તો જરૂર તે વ્યાખ્યા અપુરીજ લાગશે. જે જે વિદ્વાન તેની વ્યાખ્યા બાંધે છે તે દરેક પોતે તે વિચાર ક્ષેત્રના જે પ્રદેશમાં હોય છે તેને અનુસરીનેજ વ્યાખ્યા બાંધે છે, એટલે તે વ્યાખ્યા અપૂર્ણ રહી જાય, એ સંભવનીય છે.

કેટલાક આંગ્લભૂમિના કવિઓ કવિતાને " કુદરતનું અનુકરણ " એમ કહે છે. ત્યારે કેટલાક તો તેને તરન " કેશ્પનાજ " કહે છે. પરંતુ દરેક કાવ્ય વા કવિતાનો સાધારણ ધર્મ એવા જોયો તો માત્રુમ પડ્યો કે કવિની સ્પષ્ટ શબ્દ શુંબળીથી વ્યક્ત કરેલી લાગણીઓ (Feelings) જ છે. ઉપરની જે વ્યાખ્યામાંથી કંઈ વધારે ખરી તો મારે એટલું તો કહેવું પડ્યો કે કવિતા એ શક્ય કુદરતનું અનુકરણ છે. પણ આ બધી વાત એક બાબુ રહેવા હઈ આપણે એટલું તો માત્રુમ પડ્યો કે રસાન્મકં વાક્યં વાક્યં, એ સૂત્ર દરેક કવિતા વા કાવ્યને એક સરખીરીતે લાગુ પડે છે. " જે વાક્યનો આત્મા રમ્ય છે તે વાક્ય કાવ્ય છે. " એટલે એ તો નિઃસંશય છે કે જેને

કાવ્યની વ્યાખ્યા બાંધવી એ મહાં મુશ્કેલીનું કામ છે. જુદા જુદા વિદ્વાનો કાવ્યની વ્યાખ્યાં જુદી જુદી રીતે કરે છે. કાવ્યનું તેમજ સાહિત્યનું ક્ષેત્ર એટલું બહુ વિશાળ છે કે તેની વ્યાખ્યા એક વખત નિવૃત્ત કર્યા પછી જો આપણે તપાસીશું તો જરૂર તે વ્યાખ્યા અપુરીજ લાગશે. જે જે વિદ્વાન તેની વ્યાખ્યા બાંધે ■ તે દરેક પોતે તે વિશાળ ક્ષેત્રના જે પ્રદેશમાં હોય છે તેને અનુસરીનેજ વ્યાખ્યા બાંધે છે, એટલે તે વ્યાખ્યા અપૂર્ણ રહી જાય, એ સંભવનીય છે.

કેટલાક બાંગ્લબૂમિના કવિઓ કવિતાને “ કુદરતનું અનુકરણ ” એમ કહે છે. ત્યારે કેટલાક તો તેને તરન “ કેદપનાજ ” કહે છે. પરંતુ દરેક કાવ્ય વા કવિતાનો સાધારણ ધર્મ એવા જોયો તો માહુમ પડ્યો કે કવિની સચોટ શબ્દ શું ચણીથી વ્યક્ત કરેલી લાગણીઓ (Feelings) જ છે. ઉપરની જે વ્યાખ્યામાંથી કંઈ વધારે ખરી તો મારે એટલું તો કહેવું પડ્યો કે કવિતા એ રજા કુદરતનું અનુકરણ છે. પણ આ બધી વાત એક બાબત રહેવા દઈ આપણે એકાંત તો માહુમ પડ્યો કે રસાત્મક વાક્યે વાક્યે, એ સૂત્ર દરેક કવિતા વા કાવ્યને એક સરખી રીતે લાગુ પડે છે. “ જે વાક્યનો આત્મા રસ છે તે વાક્ય કાવ્ય છે. ” એટલે એ તો નિઃસંશય છે કે જેને

તેટલો, નહેલો અમલમાં મૂકી ચક્રો નહોતો અને તેથી કરીનેજ તે બંને કાવ્યો તેજ પુસ્તકની દ્વિતીયાવૃત્તિમાં લઈ ચક્રો નહોતો, પણ તેજ કાવ્યોને નોટ સાથે પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં દાખલ કરી હું વાંચકોના ઋણથી મુક્ત થાઉં છું. આ કાવ્યો વાંચતા પહેલાં તેની કટ નોટમાં આવેલી ટીક પ્રથમ વાંચી જવા વાંચકોને ખારી ભલામણ છે. તે કાવ્યોના સંબંધમાં જે કંઈ લખવાનું હતું તે પ્રસ્તાવનામાં તેમજ ટીકામાં જણાવી દીધું છે જેથી હવે તે સંબંધમાં કંઈ વધુ લખવાનું લિખિત ધારતો નથી.

આ કાવ્યો પછી ગીત રતનાવણીમાં પ્રસિદ્ધ થઈ ગયેલી ગઝલો દાખલ કરવામાં આવી છે. આ ગઝલોની ભાષા વધુ સહેલી હોવાથી તેનો ભાવાર્થ પણ વળી સુગમતાથી સમજી શકાય તેવો છે જેથી તેના પર કંઈ વધુ લખવું તે અસ્થાને ગણાય.

ગીત રતનાવણીની દ્વિતીયાવૃત્તિમાં પાછળથી જે કાવ્યો દાખલ કરવામાં આવ્યાં છે તેઓના અંતમાં જ્યાં જ્યાં સ્થળે મૂકેલાં છે તેમાં મદાસજ્જીની મૂળ કોપી સાથે-સર આવતાં દેટલોઠ દેવદાર વચેલો માણુમ પડે છે. આવી નહી

शास्त्रविशारदजૈનાચાર્યયોગનિષ્ઠપૂજ્યપાદ
સદ્ગુરુ શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરસૂરિ ચરણ
સરોજેભ્યોનમઃ ॥

અજિતકાવ્યકિરણાવલી.

ચિદ્ધન સ્વામિસ્તુતિ.

(૧)

સૌવૈઆ.

હે ઈશ્વર! તું ચિદ્ધનસ્વામી, ત્હારી કૃપા સૌથી ન્યારી;
ત્હારી કૃતિનો ખાર ન પામે, બગમમાં નર દે નારી.
કોઈ કહે આકાર વિનાનો, કોઈ કહે છે સાકારી;
એક નિરબ્જન ચિદ્ધન આત્મ! સ્તુતિ મ્હારી લે સ્વીકારી. ૧

કોઈ નપુંસક બ્રહ્મ કહીને, જદરે છે નિજમત હાવી;
 કોઈ ત્હને પુરુષોત્તમ કહીને, પુરૂષ દેહે જતલાવી.
 કોઈ કહે છે કમલાનો પતિ, કોઈ તુજ પારવતી નારી;
 એક નિરંજન ચિદાન આતમ! સ્તુતિ મહારી લે સ્વીકારી. ૭
 કોઈ નામ તુજ ગોંડ કહેને, અસ્થા કહી કંઈ ગોલાવે;
 કોઈ ઇશુનો તાત કહેને, હામોદર કંઈ દયાવે.
 કોઈ મુરજને શક્તિ કહે નવ, સત્ય નામ દે નિર્ધારી;
 એક નિરંજન ચિદાન આતમ! સ્તુતિ મહારી લે સ્વીકારી. ૮
 કામી કોપી કપટે દુશાન, કૂર કામ કરનારો છું;
 વરજાગીમાં ચાંકો ચાલું, વિષયેચ્છા ધરનારો છું.
 મોહમાંહિ હું મત ધયો નવ, આજ્ઞા ત્હારી ચિરધારી;
 એક નિરંજન ચિદાન હનવર, સ્તુતિ મહારી લે સ્વીકારી. ૯
 મુજ અપરાધો અવલોકો નહિ, હે ઇશ્વર? છું અપરાધી;
 કેમ કરી તવ સ્મરણ કરું હું, બહુ વલગ્યાં આધિબ્યાધિ.
 હાસ અજીતની અરજ એ કે, દેને ભક્તિ સદા ત્હારી;
 એક નિરંજન ચિદાન હનવર, સ્તુતિ મહારી લે સ્વીકારી. ૧૦

રાંદેર

સમજાવે ઉપાસક.

મુનિ અજીતસાગર.

અટંદયને નમસ્કાર

(૩)

શાદ્ધંલવિહીઠિતમ્.

- ગોળામાં તિવ રેડીં સેર કરીંયું, બદસ્ય જેવે રહી,
 સંભધી પ્રતિ વાતચીત કરવા, જોડે ધરી ના રહી;
 ઉલોગો કરવાં દીધી ન દમડી, કિન્તુ દીધા ક્ષાર છે,
 જોવા કેાઈ બદસ્ય ઇંદ જનને, નેહે નમસ્કાર છે. ૧
- સંતાપી મુઠમ્બું સરેવ મુખડું, બાચા રહી ના કરી,
 સંસારી ગૃહમાં જઈ રહુંકથં, ત્યાં તો વચી શક્ષરી;
 સૂઝાવી દીધીં છેક આ નયનની, બેલી હવે ખાર છે,
 જોવા કેાઈ બદસ્ય ઇંદ જનને નેહે નમસ્કાર છે. ૨
- સંસારી મુખમાં બજામ્બું ફખડું, ઇંમખ તબલી દીધી,
 પ્રહ્લાનન સમુદ્રની લહરિઓ, કેરી પિળાલી પીંપી;
 નોરાયે પણ વિચના બજામયે જેવે દીધા ખ્યાર છે,
 જોવા કેાઈ બદસ્ય ઇંદ જનને નેહે નમસ્કાર છે. ૩
- ત્યાં કે હું જન બર્થ પ્રાપ્ત કરવા, મોઢે કુટું હું મધી,
 તોયે તેનીં દુષાવડે રૂવ ગૃહી, લોભાઈ બતો નથી;
 મુખે તો જન જન્મ, ફળ સમયે જોનોજ બાધાર છે,
 જોવા કેાઈ બદસ્ય ઇંદ જનને નેહે નમસ્કાર છે. ૪

સાંધું છું નહીં જોરવાળી વહતી, સાંધેથી જાંધાય ને,
 સાંધું તાર નવા જુના જરૂર તે, સાંધેથી સંધાય ને;
 ગાંધું ચિત્ત યથે અને નિયમથી, ગાંધેજ ગાંધાય ને,
 કાંધી પાક કઈં મુખન મનને, કાંધેથી રંધાય ને. ૩
 વાડું વારમવાર મોહ મદને, વારેથી વારાય ને,
 ધાડું ધીરજ કદમાં નિજ બળે, ધારેથી ધારાય ને;
 હાડું વાદ વિવાદ તુચ્છ વિષયે, હારેથી હારાય ને,
 જાડું છિદ્ર પડ્યાં રૂઝ કળસને, જારેથી જારાય ને. ૪
 ટોડું છું સતસંગમાં હરખથી, ટોટથી ટોડાય ને,
 જોડું છું જમદીયમાંહિ લવને, જોટથી જોડાય ને,
 દોડું છું દિલ નદ પાપ કમતા, દોરેથી દોડાય ને,
 છોડું છું રિપુ મારવા ધર કરે, છોટથી છોડાય ને. ૫
 પ્રેરે છે બગ અન્યતું મુજ વિષે, પૂરી મળે હામ ના,
 નેવા ચિત્ર સ્થેર કીર્તિપરનાં, ના ફક્ત શું નામનાં ?
 છે શક્તિ ધરયાપમાં પણ વિના, પ્રેરેં કશું ના સરે,
 શક્તિ તો ઘટમાંહિ પૂર્ણ પલુતે, પ્રેર્યાં થકી વિસ્તરે. ૬

સ્વપતિપરિણાપાવધિષ્ટ.ન.

પાટણ.

અણત ગુનિ.

અપરાધદામાસ્તવનમ્.

(૫)

વસંતતિલ્લકા.

- રીધાં ન ડોણ ભવમાં પ્રભુ ! અન્નદાન,
 બૂકયો અનન્ત ભવ આતમ તત્ત્વ જ્ઞાન;
 આખ્યો દવે શરણ હે પ્રભુજી તદમાન,
 સર્વાપરાધ વિભુ ! માફ કરો દમાન. ૧
- ડોણ સમે હભવટે બુઝું વદાયું,
 વિચામયાગ વનમાદિ વળી ભમાયું;
 દૂભ્યા પ્રગય કરી દીન હવો નિચારા,
 સર્વાપરાધ પ્રભુ ! માફ કરો દમાન. ૨
- બદ્ધો હશે નહિ ત્રિયા વમ દાર બારી
 દુઝાય ફર ધર્મ ફૂલ કર્તા વિગરીફ
 નેત્ર્ય તહી સદગુરૂં કરી માર્ગી સારફ,
 સર્વાપરાધ પ્રભુ ! માફ કરો દમાન. ૩
- અઝમા સમજા હજ સર્વ નહીંજ ભવવા,
 ખેડા બદેખર ઉરે અજિમાન અપવા,
 ભગવા ન લખ્ય સરખા મુન જાગ દારફ,
 સર્વાપરાધ પ્રભુ ! માફ કરો દમાન. ૪

- અમોને અગિયથી, અહીં ઉધરવાને પદ ભરો;
 પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમપર હૈંજી કંઈ કરો. ૩
- તમો જ્ઞાની ધ્યાની, અમ નહીં કંઈએ સમજીએ;
 જાને શું આ જન્મે, પ્રભુ ! પ્રભુ ! ! પ્રભુ ! ! માત્ર જાણીએ,
 મહાં આધિધ્યાયિ, વિષય દુખવાળાં તન વરો;
 પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમપર હૈંજી કંઈ કરો. ૪
- ચલાવી નૌકા આ, નર તતરૂંથી વિશ્વ દરિએ;
 મહા વેગે જાએ, પવન પ્રભુ ! તો કેમ તરિયે.
 હવે આબુ કાંઠે, જાવજાવ હરીને પરિવરે;
 પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમપર હૈંજી કંઈ કરો. ૫
- ઉઃમા છે જે માંદો, બરફ ગિરિ ખટો કરીં જાણો;
 જાને ત્યાં જાએ છે, મુખ જળ તણો જાગ વિમળો.
 દુખાવે હોજાવે, તરૂંજી દુખ દાતા વડધરો;
 પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમપર હૈંજી કંઈ કરો. ૬
- જુડી જાણી જાણ તરૂંજી તનયાદિ પ્રજા જ્યાં;
 દરી પાસા ચિહ્ના, કરીંક જાવજા હર્મ ફગ ત્યાં.
 છતાવાને તેને, તમ ચરણ જો મારમ ખરો;
 પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમપર હૈંજી કંઈ કરો. ૭
- તમો માતા પિતા, હૃદય મન મહાઈં પજુ તમે;
 તમો શાન્તિ દાતા વિલગવર દાતા પજુ તમે.

દેવ! આપો, એવી, પ્રિય શિષ્ય તમારા શિવવરો; - -

પ્રભો ! વિશ્વસ્વામી ! અમર કંઈ કંઈ કરો.

દુહા-આ અટક જે સાંભળે, અગર ભણે મન સાથે; -

યાપ અજીત અનવધ તે, પામે ત્રિભુવન નાથ.

ૐ વક્ષસાહ

મુનિ અજીતસાગર.

સત્ય સાધુને પ્રણામ.

(૭)

હરિગીત.

શાન્તિરૂપી જે સદનમાં, વ્હાલમ સહિત વાસો કરે;

દિલ ક્ષેપ કુર્મદ સિદ્ધના, કાપી અને કંકડ કરે.

ભય હીન શ્રી ભગવાનનું, જેનું હૃદય શુભ ધામ છે;

તે સત્ય સૌરભ સાધુને મમ કોટિવાર પ્રણામ છે. ૧

પ્રમદા તણા વનમાં કદી, એ રનેહ સાથ ન જાયરે;

જન મૃત્યુ દાયી વાસનાનાં, મૂળ સંધ્યાં પરહરે.

પરના ભલાને કારણે, કટિબદ્ધ આડે જામ છે;

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મુજ કોટિવાર પ્રણામ છે. ૨

લપટક મારે લોભને, સાચુ અવલોકે નહી;

દર્પણ સમા હૈય ઉપર, કાગાસ થાવા દે નહી.

પરમાર્થનાં પત્રલાં ભરે, સંસાર શુદ્ધિ સમાન છે. -

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મમ ક્રોટિવાર પ્રણામ છે. ૩
જે જે સમે જે જે મળે, તે તે સમે તે તે લઈ;

સન્તોષથી તન નિર્વહે, પ્રભુ ભજનમાં તદ્દપર રહી.
જાતું રહ્યું જ્ઞાને કરી, જેતું બધું અસિમાન છે;

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મમ ક્રોટિવાર પ્રણામ છે. ૪
આગમ તબ્બી આજ્ઞા સદા, ચિર પારિશ્વે નિશ્ચય કરી;
પત્રકું ન એકે ઉત્પદ્યે, નિન્દા વળી ત્યાગે પરી;
વિશ્વાસ ઘાતની વાતતો, હેઠ યદ્રીજ હુરામ છે.

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મમ ક્રોટિવાર પ્રણામ છે. ૫
અગ્રિય પણ પ્રિય આત્મનાં, વાકયો સદા મુખથી કરે.
પ્રિય પણ અદિતપર આત્મ અર્થે, શબ્દ એક ન હાખવે.
જેવું હૃદય તેવું જ બાહિર, વર્તવાનું પ્થાન છે;

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મમ ક્રોટિવાર પ્રણામ છે. ૬
કર્ષ સ્નેહ સાથ શરીરથી, પ્રભુનાંજ દાર્થ આદરે;
જપમાળા કર તૃપ્તિ નથી, પ્રભુ નામ છુદ્ધાથી ઝરે.
ઉદ્દિમતા મનમાં નથી, ઇશ ઈશકમાં આરામ છે;

તે સત્ય સૌરભ સાધુને, મમ ક્રોટિવાર પ્રણામ છે. ૭
વૈરાગ્યથી જે વિશ્વની, ખટપટ બધી એ ખાગત્યા;
વ્યસિચાર દંટક વૃક્ષને, શાનાગ્નિ એ ફરી બાગત્યા.

ખૂબી શી સત્યશાહત્વ, શકિતની મેંકડાં તથા, ...
 એક નારી તણાં વાડયો, માન્યાં સત્યપથા દયા ૧૪
 એવીજો માનવો રાખે, સત્યશાહત્વ ભુદિને.
 પાને ધીખિત નાહીતે, શ્રી અણતાર્ય સિદ્ધિને. ૧૫
 શાન્તિ: ૩ પાટણુ વૈ. વ. ૭

પાટણનગરની ધીંદેધીને.

(૯)

ધીંદેધી મજસ, મા-હરિગીન.

૧થાપન હર્ષુ ગુજ સ્નેહધી, મનરાજ નામે આપડે.
 વગી વગી બહુ વન્દન હર્ષુ, જાનિ હૃદયની ચઢા વડે.
 મર માણનાંકિ દેશમાં, એ વખત તુ પૂર્ણનિક મર્ધ;
 જયજયિનિ ! પાટણનગરની, શ્રી દેવે મું આગમુ મર્ધ ? ૧
 તદ્દંધને પલુ તે રીત, ત્હારે સદા પૂજન હર્ષુ.
 જાદિ અને સિદ્ધિ વડે અગ્રેણ, બહુ લેગું મર્ધુ.
 મરામત તુ સુર્વદ તણી, વિભાવની નિશ્ચિન દહી;
 જયજયિનિ ! પાટણનગરની, શ્રી દેવે મું આગમુ મર્ધ. ૨
 સમરિ સરસ્વતી તુજ તણુ, પદસાદય માટે વડે,
 તર પુત્ર તેમાં સ્થાન દહી, અનદ ઉત્ખાદી હરે

ચારિત્ર્યમૃતને !

(૧૦)

સવૈચ્છા.

તુજ કર્તવ્ય ઠહું નહીં પૂરું, હેંચ કરીને ચારંબુ
 મધુર વચનથી દુહય વિધાયું, તવ સ્વરૂપ માંહી સ્તંબુ
 અરે! છગરના દોસ્તા! મહાશયા! અતીવ રમ્ય મૂર્તિ તારી
 માઠ અદ્વૈત આલે નયને, નીરધાર ઢાલે બારી ૧

મુંદર યોગન મમ્ય રેહતુજ, કાગ તજા આપીન મયે
 તુજ આ મિત્ર તજા દિલનો ત્વર, કેમ! મુખેથી ભય કયે
 મિત્રપદ કઇ રીતે ખારા, અભિજ્ઞ દિલને ભેરી મયે
 અધઃ સ્થાનપર ત્વાગી સ્નેહીને, ઉત્તમપદ જઇ બેઠી સ્ત્રી ૨

સમય સમય તુજ વાર્તા કરતા, રમ્યમૂર્તિ સાંભરી આવે
 યોગ સમુદે જાગીને, વાર વાર દિલ તલસાવે
 હાસ્ય તુર્વ પદી ભવ ભય છે, વાને તીવ તીરો તનમાં
 યિરીવ પ્રમુખી મુદ્દલ પામી, જાયે વિરહ રવથી વનમાં ૩

હરી જાણી કલ્પને આતુર, હરી વાર્તા કરતા મન છે
 હરી પગો હેંચ તુજ કન્ટી, પજાંતે જરૂર લટ છે
 એક નેહની હાલિ કાગીપર, બેઠી વડી નિશામ કયો
 દીવ આ પી તલસાવી જાને, અરમ્ય સ્થાન જે કેમ કયો ૪

છતે જગતેના લોકે છે, આ લોકનાં સજ્જ જાની,
 દિલના દિવાના લોકને, પરવા નથી સજ્જ તણી;
 દિલના અછત મિત્રો અછતને, બહાવવાના લાગશે,
 દિલનો દરદ ખુબનાર સાચા, મિત્ર ક્યાં વસતા હશે । ૧૩

મહેશ્વણા,

વૈશાખ શુકલ,

શાન્તિ: ૩

મનસ્વરૂપ મર્કટને!

(૧૨)

હરિગીત.

આ વૃક્ષથી આ વૃક્ષપર, કુદશ અતિશય માનનું,
 ધરીમાં હીરાએ દિવ્યનું, વર્ગી અતિ અપ્રમત્ય ધારનું;
 તમે ફળ તણું ભક્ષણ કરે, પરશ્વ વિખેરી ન્યામનું.
 અંધગ અતિ મન માંકડું, નથી શાન્તિ ધરી ભર સામનું. ૧

દુર્ગમ અમરકે સુગમ આ, અપરમ્ભ કે આ રમ્ભ છે,
 આવગ અચર કે આગ્રજા, સુખ રમ્ય કે દુઃખ નમ્ય છે;
 તેનું નિરીક્ષણ ના કરે, કદુ સ્વાદુ ફળફુલ આમનું.
 અંધગ અતિ મન માંકડું, નથી શાન્તિ ધરી ભર સામનું. ૨

અપકર જનને દીલ દીપુ, કરીલે દીપુ, તે ના દીપુ,
 જગ સ્વપ્નને ઘેટ લીલર કર, મની લીપુ તે ના લીપુ;
 પ્રિય વાસ્તાથી માર્ગિઓ, તુજને સદા સંભારશે,
 ધારિત્રનાં યશ્ન જાન સદુ, લક્ષ્મી મળી ઉચ્ચારશે. ૮
 બન્ધુપણના ભાવથી, જગબન્ધુ તરિકે ચાકરો,
 હુમ કર્ણગામિ વિમાનનાં, વગલાં વધિક સંભાલશે;
 તુજ હૃદયરૂપ પારસમણિ, બીજા હૃદય લોહે અગ્રી,
 કરશે કનક નિર્મળ અતિ, તે યશ્ન કર ઉત્તમજ ધરી. ૯
 તર્કમાર કરીલે સત્ય ત્હારા, દ્રવ્ય ફેરી ગાંઠડી,
 માર્ગે મહન છે માંદિઓ, વટવી ત્હને પડ્યો વડી,
 તરકર ત્હને મિત્રો બની, બુલાવવા પલ્લુ આપશે,
 પિત્તળતણું પાત્રો વળી, સુવર્ણમય દર્શાવશે. ૧૦
 ગુજ હેતુએ ચોંટે ભયોં, એકાન્તમા બેઠેલ છે,
 અપ્રિય પલ્લુ પ્રિય અન્તનો, ઉપદેશ સુભ અર્પેલ છે,
 ઉત્તર ભણી નિર્વિખનાએ, તે ત્હને પડોંચાડશે,
 કરી અલ્પસાગર સ્વરૂપમય, આનંદ ગૂઢ દેખાડશે. ૧૧

આખુ દેલવાડા.

વેદાળ.

હં યાન્તિ: ૩

પણ મનમાં હતી દામ, અન્તમાંથી રેલાતાં,

વાળ્યાં બીજ અસંખ્ય, જેડુતે નવ અચકાતાં;

ઉભાં તૂણ અંડુર, ઉઝિઆં અન્ન રૂપાળાં,

વૃક્ષવૃક્ષાં સંદુ પત્ર, ઘણાં સુન્દર રસવાળાં.

૫

મુઘાં ઘણાં અનાજ, ઘટી આ સવળા ભાવે,

ફરી ફરી ફરી લલેકાર, જેડુતો લેતા દલાવે,

આઠ દિવસ તો રહે, બીજ બોવા લે અમને,

પછી આવવા મેઘરાજ, વિનવીશું તમને.

૬

સર્વેનાં મન શાન્ત, અપાટો મેડલો આપ્યો,

વાદવાદ ઘણું દોર, એમ ઉચ્ચાર કરાવ્યો;

વહિ આ દિન દસ બાર, માંડયું પછી ઉંચે ભેરા,

બદલ્યો સર્વે દુહોળા, આબકું માંડયું ઊંચા.

૭

પુષ્કળ ભોળે ધામ, હતાં ચીતગત પડવી,

ઘડને વારમવાર, વામુની લલરી નડવી,

દો મૂળા દો ફુલ, દોય શિખર દો આટજ,

એ કહેવત અનુસાર, ઘડિયો મેડલે ઘાટજ.

૮

ચાર દિવસ નવ જળાં, ઝડી વરસી મૃગશિરમાં,

ઉપરિત ઘણું રહી, કાતરાની ખેતરમાં;

ખાધા નવ અંદુર, નહિ પુષ્કળ પણ કવાડી,

હવે અણાઈ અંદર, મેઘ પણ ના-યો અંદી.

૯

એ તો રહી થઈ વત્ત અગોઠાં વૃદ્ધ બિચારાં,
 ઉન્હાળે સહિ તાપ, શિતગ છાયા દેનારું,
 શીથળે સહી શીત, તંબે આયે અમ્ભાવે,
 થોભાસે સહી નીર, રાખત્રાં છવ ઠારાઓ. ૨૫

પંખીડાતું છવન, જૂઠો રહેવાનાં તે છે,
 ફૂવા પાવઠ તથા, જેવી ને જેતર એ છે,
 એ વૃદ્ધો અમર્ષિત, ઠારને ખાવા કાપ્યાં,
 પશ્ચવ પત્રો લેઈ, પશુ મુખ આગળ આપ્યાં. ૨૬

મસ્તક વિષુ જ્યમ મનુક, એમ દર્પે ! દેખાશે !
 હા હા ! ! તો તો ભુલમ, વિશ્વ વિયે વર્તાશે,
 નિર્મળ જગ દાતાર, વર્ષા આપે એ પશિયાં,
 તો પરિપૂર્ણ થાય, અ-નતણાં કંઈ હસિયાં. ૨૭

એયે અધાં વદ્યાં, પ્રમળતા પવને દીધી.
 મોંયે મેયે તદ્દપિ, જરા જાંખી નહિ દીધી;
 જે ત્રણ દિનથી પવન, જરી જરી મદ થયો છે,
 વપનિ વિશ્વાસ, કંઈ કંઈ થયું રહ્યો છે. ૨૮

વાદળ પછુ હાલી ગયાં, ક્યામ નિર્મળ નભ બાસે,
 સારસી જઈને રહી, ગઈ કાલે આકાશ;
 પવન ફર્યો છે કિમ્પિ, અગ્નિખલે વહ્યો ભલો,
 એને હાં વિશ્વાસ, હવે વપનિ થાતો. ૨૯

અસત્પ્રિતિ.

(૧૬)

સવેચા.

મધુહર દેરી કમલ પુષ્પમાં, પૂર્ણ પલ્લે લગની લાગી,
 ઘર્ષ રગની પલ્લ રસ ક્ષત્ત સોગી, શક્યો નહી તે રસ ત્યાગી;
 પ્રાતઃકાળ થવાને આન્વે, નિદ્રા સ્થામના ગર્ભ લાગી,
 દૌસ્તિ ઉદર પહોન્વે તે વદપદ, ઘરે ભરમ મય દુર્ભાગી ૧
 જોજ પ્રીતિ જઈ સારસ પહોની, દંપતી માંદી વસી રહી,
 જોઈ તણા મૃત્યુની પાછળ, બીજાએ છુપાવું નહી;
 પુતંગ અંગ ઉમંગ ધરીને, પહોં દીપ શિખાની મહી,
 ત્યાં હોપ્રીતિ! જઈ વસી ત્યાં, ફેમ કુચળ તેં રાખ્યાં કઈ. ૨
 જઈ પહોંચી વગી વિવિધ વૃક્ષ, વિભૂષિત કુસુમિત વનમાંદી,
 વૈભવાદિ ચિત્ત ચોરી લીધું, ચટપટી મૂચના મનમાંદી,
 મસ્તક છેડી દોષાં પારખીએ, કરી ચક્ષુ થા તનમાંદી,
 ઘડીમાં વિશ્વવિદ્યાસ ખલાસ, કરાન્વે પાપિણી! રણમાંદી ૩
 છુંજ તથેવ વસી આ વિપધર, ફરે ભયંકર મહિધરમાં,
 બંસી નાદમાં બાળ ભુલાવી, વૃત્તિ હુરિ છે ક્ષણ ભરમાં;
 દોષગ દન્તાવસી કપાળી, જાત જાદુમરના કરમાં,
 પરાધીન કરી મહિ તબાન્વે, આપી વિપત્તિ જનમ ભરમાં ૪

નરસિન્હુમાનાવ.

(૧૮)

હરિગીત.

લાગી પ્રજાગ પ્રારબ્ધ વાયુની, અપર એ યદી યાલવી,
 મૌવનરૂપી શક ઉપર, દુર્ભતિ વાયસી જલુ બેલવી;
 વગી વાસનારૂપ વારિમાં, લવજન્તુ બાડ ધણી વસી,
 નૌકા અમારી ચાલી છે, ભવસિન્ધુમાંદી ધસમસી. ૧

પ્રત્યેક અંબ ઉમંગરૂપ, ભેડ્યાં ગયાં છે પાટીઆ,
 નથી કમિન દાહર વિહર છે, ભેડ્યાં અમર લાગે કીયાં ?
 કુષોતલુ દુઃસંગરૂપ તે, ઉપર લેપનતા લસી,
 નૌકા અમારી ચાલી છે, ભવસિન્ધુમાંદી ધસમસી. ૨

સાચું અને જુકું જવાહીર, નાવમાંદિ જરી રીપુ,
 ભવયુ' નહીં સાચું અને, વ્યાપારપણું જુકું રીપુ;
 જન ઠોણ લેદુ મગી ગયો, વાસ્તવ સ્વરૂપતા મન વસી,
 નૌકા અમારી ચાલી છે, ભવસિન્ધુમાંદી ધસમસી. ૩

ખેટી સમજ નવ પડી હતી, બાવું હતું ઉત્તર જાત્રી,
 દિશ જુલથી દક્ષીણમાં, ચાડ્યો ગયો ઉત્તર ગણી;
 મુજ જાત કેસ સ્થાન પ્રતિ, બાવા વિચલ વૃત્તિ દસી,
 નૌકા અમારી ચાલી છે, ભવસિન્ધુમાંદી ધસમસી. ૪

મુન્દર પ્રકાશ થઇ રહ્યો, અજાનવમ ઉડી ગયું,
 વર્ષા પવનની લહરનું, જે ભેર તેં અગણુ થયું,
 સ્વાત્મ સ્વરૂપ મુવના બણી, નૌકાતણી ગતિ વિલગ્ની,
 નૌકા અમારી ચાલી આ, ભવસિન્ધુમાંથી ધસમસી. ૧૦

વિનો બધાં અગણું થયાં, સામે નગર સોદાય છે,
 બીજી અહો આ આવતી, નૌકા અરો દર્શાય છે;
 આવી મળી ભેટી સ્વજનની, મંડળી જ્ય જ્ય હસી,
 નૌકા અમારી ચાલી છે, ભવસિન્ધુમાંથી ધસમસી. ૧૧

સોરઠા.

નૌકાપર ખજ સ્વેત; વિરવીતલો ચોખી રહ્યો,
 હું આનંદ સમેત, નિર્જય બની પ્રભુચત્ર થયો. ૧૨

ૐ સત્સત્.

અણતસાગર.

ત્યાગી જનો ધરનાર ત્યાગી, દબાવે ધન સંચય કરે;

ધરનારી જન સંસ્કારી કરે, પર દોડતું ભાતું ભરે,
વિદ્યાનિધિયું લઈ મરે, અસલો પ્રભુ શુભ ગાય છે,

સંસાર સત્ય અસત્ય થાતે, વાત ક્યાં સમજાય છે. ૧ ૫

કેવળ અસત્ય ઉચ્ચાળાં, દબાવે પલ્લવ વદન કરે,

કંઈ મુગ જાતું સત્ય વાચક, દર્પ પર પલ્લવ નય કરે;
ધારી જનો પર ધાક, પાપી ? પુણ્ય પલ્લવ પૂજાય છે.

સંસાર સત્ય અસત્ય થાતે, વાત ક્યાં સમજાય છે. ૧ ૬

માતાપિતાનાં વચનને, પુત્રે કુટિલ પાળે નહીં,

કંઈ વૃદ્ધ કેઈ ઇંદર જન, મુલ વધુ વચન ટાળે નહીં;

કંઈ વિવિધ પદ્ધતિઓ જાણે, કંઈ શુભ પલ્લવ ક્યાં ખાણ છે,

સંસાર સત્ય અસત્ય થાતે, વાત ક્યાં સમજાય છે. ૧ ૭

સતી નારી સાતું પલ્લવ ઉચ્ચાળાં, સભ્ય પ્રતિ યશમાય છે,

કુલદેવિયા યોદ્ધાં છતાં, નિય પુરુષના સમ ખાણ છે

કંઈ દોષ મોટરમાં દે, કંઈ તે તલે અજડાય તે,

સંસાર સત્ય અસત્ય થાતે, વાત ક્યાં સમજાય છે. ૧ ૮

કૃષિ વિના જન કેક છપવે, કાગળમાં આપીમણ,

કૃષિ વિરે પલ્લવ કેક જન, બીજો તલે કાર્યા ગણ;

કૃષિ વિરે કૃષિ વિના પલ્લવ, કેક ભરમ લગાય છે,

સંસાર સત્ય અસત્ય થાતે, વાત ક્યાં સમજાય છે. ૧ ૯

જે આમને બેતેમ જોવી, રીત તમ બની રહી; ..
 પાંખો બધાં ત્યાં પક્ષીની, પગવારમાં મુંઝવણ મર્ધ. ૧૩
 પત્ર ડોઢ પલ્લુ બધાં નહી, ઉઠવાની યાજ્ઞ નહી રહી,
 તરતજ પૃથ્વીપર પડ્યાં, ઉપાસ આશ્યો નવ કંઈ;
 આશ્યો બહુજ હંરખે બર્ષો, જે પારખી જલ્દી તદા,
 પકડી કુસંધી પંખીયાં, આપી મરણરૂપ આપદા. ૧૪
 જન! સંપ સંધી આલુ, બિન સંપનું ફલ બેઠ હ્યો,
 પામ્યાં વિપત્તિ અંતની, આ પંખીએ ચિત્ત ગ્રાહ હ્યો;
 શુદ્ધિ અને ધન થલ થયું, યદિ હોય વળ નરિ સંપ જો,
 ધનમાંદિ લાવી નાસશે, કદ સ્વરૂપી કંપતો. ૧૫
 નિર્જળ છતાંયે માનવી, જે સંપસંધી આલતાં,
 સુખરૂપ અમૃત પી અને, આનંદમાંદી મહાલતાં;
 વિદ્યુ સંપની મેલાઈ જમમાં, છે શરદ વાદળ સમી,
 હલ્લાર દુખના પારને, તરિ બપ સંધી આદમી. ૧૬
 હુહા.
 સંપ એજ ધન માલનું, સર્વ પ્રકારે મૂલ,
 સંપે પામે સર્વ જન, શિવ તરનાં દુખદૂલ. ૧૭
 ॐ શાન્તિઃ ૩

સુંબાઇ.

આવજુ પદ ૭
 અણતસાગર.

પપૈયા ! પિયુ પિયુ ન બોલજે !

(૧૬)

મન્દાલાન્તા.

બાઈબ કાઢી વિરહ બાણી, બાંધમાં બાપી ડે છે,
 ન્યાળી ન્યાળી કુસુમ સરખી, બામ ટરણી રહી છે,
 મઃણી ત્હારી તરુવર બંધે, ખડખી ખોલ ને તું.
 દે પાપી! ના પિયુ પિયુ પપૈયા અદી બોલજે તું ૧

કાઠી પાટી મૂઢલ કરની, આગળી દિન જોતા.
 આ વિધેએ દગમગ દિલે, પિયં પાપામુ રાગ,
 ફરેલા વાનં ફખર દિલની. નાચને દોષ ને તું.
 દે પાપી! ના પિયુ પિયુ પપૈયા રહી બોલજે તું ૨

જે બા કેદી ફરન ફરતો, ધપને સાબળીને,
 દુઃખાતોને કુખર દુઃખરે, બાઈબ માથે બગીને,
 ધાવા પંખી ગુપ ગુપ રહી, દુઃખદા રોજને તું.
 દે પાપી! ના પિયુ પિયુ પપૈયા રહી બોલજે તું ૩

સંધોગીઆ પતિ સર્ખીખની, નારીના દર્પ યા છે
 મ્હારે બીભુ અનુકુળ છતાં, હેરામ આપદા છે,
 છેંતામ્યા આ પ્રિયત્રિપ મદા-કુખદા તોજજે તું,
 મદાપાપી પિયુ પિયુ પપૈયા અરે! બોલજે તું. ૪

એ બ્રહ્માનાં સ્વરૂપ રાજી, સેવન રેતુ ખારે,
 મું દીપાની દશ દિલસે, વાલતી વાટ ખારે;
 એના ધોને અતિવ મુખિ હું, જન્યથા કદ ખારે,
 ખ્યાસ મહાસ પિયુ વિજુ મદને, નેનમાં નિન્દનાવે. ૨
 એના પ્રેમે અપ્રતિપત્તિ, વિચકેરી હું અણ,
 કૈલસે કુને પરમ મુખનુ, આપ્તું છે હદ દાણ.
 રાત્રિમાનં નિમિર સપ્તમાં, જાવીને ખીવરાવે,
 ખ્યાસ મહાસ પિયુ વિજુ મદને, નેનમાં નિન્દનાવે. ૩
 આ રાત્રિની દશ દિલ વિષે, સ્વામય વિસ્તરાણી,
 વારવારે વિજળી ઘમકે, અજ પાંજિ બરાણી.
 હાને માને દુઃખ પુષ્ટિને, કાઈ કુને સતાવે.
 ખ્યાસ મહાસ પિયુ વિજુ મદને, નેનમાં નિન્દનાવે. ૪
 ધીમા વાદી અમૃત સરખાં, વિધને ઘોજ સારો,
 સ્વાતિકેરા દુગ્ધ જાળથી, વાલકી વાલુ ઘાચો
 કોડીલાતં કલરવ કરે, આમમાં લાગ આખ્યો,
 ખ્યાસ મહાસ પિયુ વિજુ મદને, નેનમાં નિન્દનાવે. ૫
 ગંડીવેલી પલુ પિમુલણી, માનિતી હું મુનારી,
 સ્વામીજીના સચકલ બની, કલમાં જાગ નારી
 જેવા તેવા વચન મુજનાં, નાથ ત્યાં સ્નેહ લાવે,
 ખ્યાસ મહાસ પિયુ વિજુ મદને, નેનમાં નિન્દનાવે. ૬

ટેઈ રીતે જન્મત જનનાં, વલ્લભાં મેળ આણું,
 ક્યાં રાત્રિને રવિ કિરણ ક્યાં, એકમય શીરીત બાણું
 સસારીનાં કલુષિત દિલો, સ્વર્ગમાં મું છુડાવે, ?
 ખ્યારા મહારા પિયુ વિષુ મહને, નેનમાં નિનનાવે
 ત્યારે ત્યારે જન્મત જનઆ, પ્રેમનાં પંથી યાયો,
 ત્યારે જાતે અનુભવ રસે, માર્ગોં યેને રસાયો
 મહારા વિષે મગન વસતા, લોક આવી વધાવે,
 ખ્યારા મહારા પિયુ વિષુ મહને, નેનમાં નિનનાવે
 આ છે જૂદા નથી નથી બધે, મોંવિલા સ્પર્શ કાળ,
 છાયા શીંગી નથી નથી બધે, કલ્પ ફેરી પ્રયાનંત
 ટેઈ ટેરા પુનિત ઉરમાં, નાય આંખી જણાવે,
 ખ્યારા મહારા પિયુ વિષુ મહને, નેનમાં નિનનાવે

આણુદેસવાડા,

આખીરાત્રીનું જાગરણ.

દિવ્યસ્થાન વૈરાખ વદ ૮

ચરે ! પંથી તું સત્યને પંથ જાંજે.

(૩૧)

ભુંજ'ગીછંદ.

કદા સી તણા રાનમાં ના બુઝાજે,
 નહી મોહની કેદમાં મસ્ત થાજે;
 રૂઢી વેણું તારી ઉમે પંથ બહાજે,
 અરે ! પંથી તું સત્યને પંથ જાજે. ૧

હને ચાર લોકો રમે લૂંટિલે ના,
 મહા સુખ વાગા વગી ત્રાસકે ના;
 પયે તેવી રીતે ખરાબાઈ ! ખાજે,
 અરે ! પંથી તું સત્યને પંથ જાજે. ૨

કદી ચાલતે પાપમાં થાક લાજે,
 વગી દુર્જનેની કદી કેસ વાજે;
 છતાં અન્ય પંથે જરા ના સુઝાજે,
 અરે ! પંથી તું સત્યને પંથ જાજે. ૩

મહા વિપ્ત તે આવશે ખેડેલ બેલાં,
 નથી કાંઈ વચ્ચે પછી ઉજ રહેલાં;
 નહી રાહ રાહો જલા ભાઈ ! થાજે
 અરે ! પંથી તું સત્યને પંથ જાજે. ૪

વિદ્યાશ્યને ઉયોગ વિષે.

(૩૬)

હરિગીત.

સખ્ય જન ! શુભ રીતની, સદું હર્ષથી ક્રિતકર કથા,
તે રીતીં વર્ષે સર્વને, સાક્ષેય મગશે સર્વથા;
સર્વ દર્શન બોલતાં, નથી પક્ષપાતી ન્યાય આ,
વર્ણ સદ્ગ બીજા લોકસહ, અલોક નિરૂપ યાય હા । ૧

વિદ્યથી મન મેગવે, સદુ મહાજન આ દેશમાં,
વિદ્યા ધરી નથી અન્ય ઉત્તમ, દોષ વસ્તુ અમેયમાં,
વેદા વિના ઉકલે નહી, નિજ રૂપતત્ત્વ ઉત્તમ પલ્લ,
ઉત્તમપદ્મા વિદ્યુ સંપ પદ્મ, ઉકલે નહીં જોકે અલ્લ । ૨

વિદ્યુ સંપ સર્વે સત્વદીન, રહેશે ખચિત તે માનજે,
એ મારે હે મમ બન્ધુઓ, આ વાત ઉત્તમાં આશુજે,
વિદ્યુ સંપ સાધન તંત્ર વાતે, વંત્રનું ન કહી મળે,
સાધન વિના નથી ઉદયી તે, દુષ્કા સદુ જન દગવળે ૩

એ દુઃખમાં ફળી જ્યાથી, ધર્મ દાર્પ બને નહી,
તે ધર્મ દાર્પ બને જાત, સિવમેલ્ય વાત ઉડી ગઈ;
વિદ્યુ મોહ જાતી ઉદરના, અવગારનું દુષ્ક વ્યવ ના,
જનમદિને દાહ્યા વિના, ઇંચ વાક્ય

તણા બ્યાપારથી, દુરખ હિન્દનું દવ ટાળશું ! ..
 અમલ સમય ત્યાગી બને, મુખીયા દિને દવ બાળશું !
 ગણ અવિદ્યા આદિ ક્યારે, ઉપમેથી બાળશું !
 કર્વેશ નરના જન્મને; દેવારમાં નીહાળશું ! ૨૦

વિષામિદિવિષ્ણુ.

વણસાકે વિહાર, મુનિઅશ્વત્થામર;

કુલજગત્કાલપરાલ ઠે.

(૩૭)

હરિગીત.

જે રાખની દશદીશમાં, આજ્ઞા બરાબર ચાલતી,
 ચતુરંગી સેના સજ થઇ, અરિ સૈન્ય હરવા મહાલતી;
 જો રાખના સેના સહિત, અણે મુવવા બેહાલ છે,
 ઉરમાંથી એવડા ! બાણી લે, કુલ જગત કાળકરાળ છે. ૧
 નિત્ય ધારવા મલિયુક્ત, શિરપર મૂલ્યવાળા તાજને,
 વગી ઊંક યાતાં બેહાલ, અમ્મા બાણી મહારાજને;
 ઊડીદાર સાથે તાજવાળા, અરિ જવા મહિપાલ છે,
 એવ ! બાણી લે ઉરમાંથી કે, કુલ જગત કાળકરાળ છે. ૨

૧૮૫

હનનું શુદ્ધી ગરબર, ખાસ ઉત્તર પડના હતા,

અસર જરેસે કાઢતે, નસીબને કોળાયા હતા;

બાને નુસર પ્રજાકાર મૂકે, જલ્દે વરતે મસાગ છે,

અવ ! બાલુએ નક્કી કરી, કુલ જનનુ કાગ દયાળ છે ૮

કેડ કેડ તે કેડકેડ સમી, જેને મનદર કામને,

કલિમત્ત સિંદ સમગ્ર દુરા, જેને સમગ્ર હીપનાં હને,

સમગ્રાન મન અર્થ આસાં તુ જેને હરે મલુમાલ છે,

અવ ! બાલુએ નક્કી કરી, કુલ જનનુ કાગ દયાળ છે ૯

કોપેનની સાડી હોણ, પીગા શુકાળી રમની,

ખેંટરી મહીપર મણકની, બાયા જરેસે અનગની,

ચગુરા બગા મહં મંદ વિષ, જેની ચપકા કાં આગ છે

અવ ! બાલુએ નક્કી કરી, કુલ જનનુ કાગ દયાળ છે ૧૦

નિષ દેખાયા આજવા નવ, સુની ઉમરના સંકીર્ણ,

મનુ કપી દાવાનગે, કાલી મુવ, કે દેહિયા,

આજવા ગયા પૂર્વે વ ધણ, હવા નામ દાખર દાસ છે,

અવ ! બાલુએ નક્કી કરી, કુલ જનનુ કાગ દયાળ છે ૧૧

પગારીકો પદે પ્રેમવાગા, કુલિલ જન અભિચારિકો,

અધરા અસન આધીન થા, વરનારી અતિશય નારીકો,

બાલુષ એના હવ મવા, અમ તોડ દહની મસાગ છે,

અવ ! બાલુએ નક્કી કરી, કુલ જનનુ કાગ દયાળ છે ૧૨

દીનેં છી ખરિ ભવ, પાછળ તાડ પોર પેદાશને,
 અથવા વધુ મરી ભવ તો, હરી રૂદન પડી વિદાયને!
 ભલે નરી પવ આપલે, માલ કોય ચિર કાળ છે.
 હવ! ભણુને નક્કી કરી, કુલ જનત કાળ ફરાલ છે. ૧૮

સરવર વહી પામે ઉઘાં ને, કાલ તેની પાસ જઈ,
 ક્રોધા સમય આવશેક્રો તો, પામિયં બેઠો તરી;
 એ પામિયં હડી જતાં, સુની પડતી પાત છે,
 હવ! ભણુને નક્કી કરી, કુલ જનત કાળ ફરાલ છે. ૧૯

મુલ પડી મગલું નથી, કોય ઉપાયે કોઈને,
 તે કોણ કોણું છે સચું, હવડા જપા તું બેઠે છે;
 આ કાગડપી સિદ તેની, ફર અભયી લાલ છે,
 હવ! ભણુને નક્કી કરી, કુલ જનત કાળ ફરાલ છે. ૨૦

કે નરિનય, કે નરનય, કે પામિય કે પામુવણ,
 સંહારી પેટ વિદારી સૂસ્યાં, ફરિર બદુલ બિદામણ;
 એ અર્થ બિની અભયી છે, લાલ ભગ ફરાલ છે,
 હવ! ભણુને નક્કી કરી, કુલ જનત કાળ ફરાલ છે. ૨૧

મરી નાવમ બેઠા જઈ, કે નરિનય આવી મર્યાં,
 સામા વટે પડેઆ પડી, નિષ આગળે સર્વે વસ્યાં;
 સંહારક્રમ નરી નાવમાં, સંગાથનો શો સ્વાલ છે?
 હવ! ભણુને નક્કી કરી, કુલ જનત કાળ ફરાલ છે. ૨૨

અનુત્તવાનન્દપચ્ચદશી

(૩૮)

સૂચના.

હુને સાધુ છું । હુને સાધુ છું । અનુભવ ભાગ મુજબ હું,
 અર્ધ જીવસર આજ બાપે, અરૂં પરમાત્મ રસ પાતા હું,
 મુજબ સમ જાણજી જમતણી, દાગ્દસેં દિ દાતા હું,
 હસકાયા હે મુખકા સાગર, હનમે આત્મ તરાતા હું. ૧
 અનિત્ય વિષયથી અનિત્ય સગતા, જાનણીયા હેં સબ કરી,
 સર્યા રંગ લગાહેં હમકે, અગચગીવતા કાઈ અચી,
 નેજો રોજેં વેણી જમતણી, વસ્તું જનપતિ વિજાચી હેં,
 આત્મ જાણેં પદમેં રોખા, અલખમસું અવિનાચી હેં ૨.
 આત્મભાવ સબમેં મગદયા હેં, સબકો બાન્ધવ માનેહેં,
 પ્રેમદિસેં સમકા પાલક, શ્રીજગદુપન જાનેહેં;
 દેવભાવકો ત્યાગ કિયેસેં, દિનજન્મુ સુષ કાને હેં,
 દેહમેદમેં ઈશ્વર આપે, જો જગકે મહારાને હેં. ૩
 ગંગા જુમના સરસ્વતીકા, અચ પ્રત્યક્ષ બાપા દસ હેં,
 સાધન સાધી સબહી લીયા, અરૂં મન અમારા નિર્મળા હેં,
 નવતપ વીર્ય જો ફૂલ દીન્હે, ઉત્તમ ઉત્તકા ચદ દસ હેં,
 સંતસંગી ભાઈ સદ્ગતા, ચિત્ત સરેવ અચંચલ હેં. ૪

અમંદ આનંદ પ્રાપ્ત ભયે, અરૂ નિજ દેશ દર્શાવે,
 રાજ ચેત્રમદા મુન્દર ગદમે, નગર નગરમે આવા હે;
 અનહર વાવડી ખર્નિ મુનાની, દેહ ધર્મ વિસચતા હે,
 શી જગજીવન સ્વામીજીજ, જયજય નહ મુન્દતા હે. ૧૧

મોહ માર્ગદી વિજય પતાજ, સન્મુખ પર ફરકાવી હે,
 અનુપમ મુખદી જલહલ જ્યોતિ, પૂર્વ પ્રકાશી જનાવી હે;
 મુર્તિ ચંદ્રદી જ્યોત્સ્ના ભદ્રી, ઉપમામે નહી આવી હે,
 દુષ્ટ બીચમે અપૂર્વ લીલા, અનવરદી સોદાવી હે. ૧૨

મિદ જપિ મુનિકે આશ્રમદા, લેહ અબી સમજાયા હે,
 શી સત્યજ્ઞે ખેવટ હેકર, નોત્તમ નાવ ચલાયા હે;
 મનુ' ક્યા ઉપદેશ શુદ્ધ, લીન લેહકા ચાન્ધ લીયા,
 સચ્ચિદાનંદ પૂર્વ પ્રકાશ, સ્થાનકે છર્મ કસાપ લીયા. ૧૩

ઉદ્ગપતિસે ચહ સ્થાનકદી, અતિ લાખગળી નિર્મળતા હે,
 અમૃતદી વર્ષા હોનેસે, લાખગળી શીતળતા હે;
 જલની હારમે જન્મ મરણુદી, ચંક નહી તલજાર રહી,
 અનર અમર મેં લયા દૃતારથ, સોહકી રહ લાગ રહી. ૧૪

મુનિકા પદદી મિહિ મૃતિકામે, જલકી શુન્દ મિલિ જલમે,
 જ્યોતિ મીલગાઉ પરમ જ્યોતમે, તિમિરન હોગા કોહ પલમે;

હી ચિન્તુના કહ ઉગાધુ માર્યે,
 વગી વાયુ વિના રહે પંચ મુખે;
 ખૂંટ્યાં સ્તનની ત્યાં દૂધનો બરી છે,
 મરે ! પ્રેમની વાટી આકરી છે. ૪

જુએ ચાતકાં સ્વાતિનાં હોત્રિયાં છે,
 વિના સ્વાતિના વારિએ રોમીયાં છે;
 પિપાસે મરે વાત એ હયાં પરી છે !
 મરે ! પ્રેમની વાટી આકરી છે. ૫

વિના પ્રેમ પ્રેમી મરે રૂખનામાં
 મરે જન સ્પર્શિત તોયે નશામાં;
 મરે પ્રેમ તો મીઠી સાખરી છે,
 મરે ! પ્રેમની વાટી આકરી છે. ૬

જુએ વંદમાં દૃષ્ટિ રાખે ચક્રેદરી,
 પડે ધાવ તોયે ન લે નેન ચોરી;
 તમે બાવના પ્રેમની આકરી છે,
 મરે ! પ્રેમની વાટી આકરી છે. ૭

મરે પ્રેમીને હું અને તું નથી લે,
 નથી મુક દેવાત્રી ત્યાં પડીયે,
 પાકરી મરે પ્રેમીએ પાખરી છે.
 મરે ! પ્રેમની વાટી આકરી છે, ૮

મને પ્રેમની લેરીઓ વિસ્તરી છે,
અરે ! પ્રેમની વાટથી આકરી છે. ૧૩

સંખેશ્વર. વિકટ વનપંથી અજીતસાગર.
ૐ શાન્તિ.

મહામન્દગી પ્રેમની ટેજ ન્યારી.

(૪૦)

છંદ ભુજંગી.

નહીં ઔષધો પ્રેમને કામ આવે,
નહીં લાડુંનું જોર આ કામ કાવે;
કરે મંત્રની માલિકા શું જિવારી,
મહામન્દગી પ્રેમની છેજ ન્યારી. ૧

અહીં કરતુરી કિમ્મતી છે નકામી,
જડીબુટ્ટી આયુર્વેદથી લાજ પાગી;
શકે ડોક્ટરો રોગ આ ના ઉચારી,
મહામન્દગી પ્રેમની છેજ ન્યારી. ૨

અરે ! કેઈ આવી લુગો નાહી મહારી;
તપાગી અને રોગને ઘો નિવારી;

અરે હોસ્ત આવો જરા સ્વાદ સાખો,
 ગમેતો ભલે કે નયે પાસ રાખો;
 બનોને બહાર પી પ્યાલી બહારી,
 પીધી છે અહો! પ્રેમની મસ્ત પ્યાલી. ૧૦

વશીભૂત દીધા તણી આ દવા છે,
 અને શ્લેષ રોગ્યા તણી આ હવા છે;
 વિંછી સર્પ છિત્તાવા નિગદાલી,
 પીધી છે અહો! પ્રેમની મસ્ત પ્યાલી. ૧૧

વટા દેવ આ પાનથી વસ્ત્ર સાથ,
 ત્રિલોદી તણી રાજ્ય ગાદી પમાય;
 પ્રમોદો કરે પુત્ર પુત્રો ઉછાગી,
 પીયોને અહો! પ્રેમની મસ્ત પ્યાલી. ૧૨

સત્યપ્રેમામૃતપિપાસુ

